

hlavne zo zápisníc obecného zastupiteľstva Vlkoviec, nachádzajúcich sa vo fonde Obvodného notárskeho úradu v Levoči a z pramenného materiálu z fondu Okresného úradu v Levoči. Informácie dopĺňala zo štatistik daného obdobia. Zdrojom informácií bola aj Kronika obce a školská kronika. Po vzniku Československa vyvrcholil zápas za národnopolitické oslobodenie Slovákov a vznikla veľká nádej pre rýchlejší rozvoj národného, kultúrneho, spoločenského i politického života. Autorka podrobne popisuje, ako sa menili politické a administratívne pomery v jednotlivých obdobiach vo Vlkovciach, najmenšej obci v Levočskom okrese. Zmeny však prebiehali pomaly. Do roku 1927 sa striedavo používal názov Vil'kovce aj Vilkovce. V roku 1921 tu žilo 177 obyvateľov v 34 domoch. Obec sa potom rozrastala. V súčasnosti je evidovaných vo Vlkovciach 109 domov a 477 obyvateľov (s. 170). Povojnový vývoj (1945 – 2017) S. Sámelová podrobne analyzuje vo vyššie spomínaných oblastiach života obce. Medzníkmi v dejinách Slovenska sú roky 1948 a 1989. Autorka konkretizuje ako sa tieto medzníky a ich dôsledky prejavili v živote obyvateľov Vlkoviec, prakticky vo všetkých jeho sférach. Na záver tejto kapitoly autorka približuje čitateľovi aktivity občanov, či už v oblasti kultúry, športu a rôznej záujmovej činnosti. Spracovanie tejto kapitoly je precízne, textový materiál je doplnený vhodným obrazovým materiálom, ku ktorému prispeli aj občania obce z vlastných domácich zdrojov. Fotografie a tabuľky majú výpo-vednú hodnotu nielen pre samotných obyvateľov obce, ale aj pre širšiu verejnosť.

Je potrebné tiež vyzdvihnúť zaradenie state *Obec Vlkovce na fotografiách* na záver publikácie. Snímky sú zaradené citlivovo, nepredimenzované a príjemne dotvá-

rajú súčasnosť i minulosť obce. Taktiež priložené resumé v nemčine a angličtine a zoznam použitej literatúry a edícií prameňov, len podčiarkujú charakteristiku odbornej monografickej publikácie.

Komplexné spracovanie dejín obce Vlkovce je nepochybne prínosom pre regionálne dejiny Spiša, ale aj pre samotných občanov Vlkoviec. Svojím odborným obsahom, graficky a typograficky, je táto monografia pekne spracovaná. Ocenia ju určite učitelia pri vzdelávaní žiakov, odborníci z histórie a taktiež aj širšia laická verejnosť.

Zdenka Gregorová

FURMANIK, Martin: *Spiš a vznik Československej republiky*. Spišská Nová Ves 2018, 230 s.

Na pultoch slovenských a českých kníhkupectiev pribudlo tohto roku neúrekom publikácií v znamení magických osmičkových rokov, zvlášť spojených so storočnicou od konca I. svetovej vojny a vzniku spoločného štátu Čechov a Slovákov. Do pestrej mozaiky diskurzu na túto tému prispelo aj Múzeum Spiša vydaním historiografického diela svojho nadaného historika, ktoré vychádza z jeho diplomovej i dizertačnej práce. Táto monografia však nie je púhym prepisom záverečných prác. Zaobráva sa etabluovaním zbrusu nového štátu v multietnickej Spišskej župe, ktorá sa nachádzala v štadiu „melting potu“ tesne pred roztavením bohatstvo tvoriacej diverzity jej etník do jednotného maďarského národa.

Rozsiahly Úvod zhŕňa práce predchodcov autora v oblasti kresovania prvej Československej republiky (ČSR) globálne a na Spiši zvlášť, ako aj sprievodnej literatúry analyzujúcej vtedajšie udalosti

z pohľadu sociológie, psychológie, etnografie... domácej a čiastočne i zahraničnej proveniencie. Deklaruje sa v ňom predavzatie doplniť medzery v poznatkoch s dôrazom na neutrálny aspekt, bez ideologickej nánosov a predsudkov, ktorými boli poznačené práce v minulosti, a to aj s využitím interdisciplinárneho prístupu k zvolenej téme a regiónu v rozmedzí rokov 1918 – 1919.

Mimoriadne aktuálna publikácia je rozvrhnutá do šiestich hlavných tematických celkov (hlavných kapitol) členených na podkapitoly. Prvá z nich s názvom *Theoretické vymedzenie problematiky a špecifika Spiša* analyzuje a porovnáva archívne údaje zo sčítaní obyvateľstva v rokoch 1910, 1919 a 1920 v „celoslovenskom“ meradle a v troch susediacich župách: liptovskej, spišskej a šarišskej – s ohľadom na ich etnickú, sociálnu i religióznu identitu a skladbu.

Ďalšia skúma *Etablovanie československej moci v Spišskej župe*, v ktorom mal kľúčový prínos príchod a prítomnosť československého (legionárskeho) vojska pri tvorbe novej verejnej/štátnej správy a začlenení nášho prihraničného regiónu do ČSR. Zásadná bola úloha súdobo rešpektovanej, avšak doposiaľ nedocenenej charizmatickej osobnosti prvého (ne-nobilitovaného a slovenského) spišského župana Jána Rumanna pri lámaní vernosti k štátu. V protiklade k nemu, niektorí dovtedajší regionálni politici oživili staronovú oportunistickú tradíciu prezliekania kabátov, ktorá pretrváva dodnes...

*Nacionalistické aktivity obyvateľov na Spiši po vzniku ČSR* (názov 3. kapitoly) sa prejavovali v príbojoch vplyvov a imperiálnych záujmov poľskej, bolševickej, maďárnskej i slovjackej politiky a propagandy. Nebolo koho, nebolo kým

(a na dedinkách), ani nebolo kde učiť a úradovať v novom štátom jazyku. Slapovými pohybmi hraníc tvoriaceho sa Slovenska zneistení predstaviteľa Maďarov a zväčša už pomadárčených Nemcov odmietali – či už z nostalgie za Uhorskom alebo z opovrhovania plebejskou slovenčinou – nové inštitúcie. A prázdnobruchej apatickej slovanskej časti Spišiakov to bolo viac-menej jedno (už rezignovali na uchopenie významu vzdelania). Táto téma tvorí s podkapitolou 5.5 akúsi spojenú nádobu.

*Sociálne ladené prejavy obyvateľstva* (pomenovanie 4. kapitoly) boli sprvotí vyvolané vojnovým utrpením a emóiami nabitých preživších, tak navrátilcov z frontov, ako i tých v zázemí, sa odrazili v živelnosti rabovačiek a násilia. Tu je opisaná úloha miestnych národ/nost/ných gárd a rád i vojska. Olej do ohnísk protestujúcich čoraz viac pridával vplyv bolševických myšlienok importovaných z krvavého Ruska na robotníctvo (logicky neprezieravé – mälokto si vedel predstaviť a domysliť genocídny vývoj revolúcie lumpenproletariátu). Zaujímavé sú tiež údaje o efemérnom živote republík na východe Slovenska: spišskej i dvoch sovietskych...

*Vznik ČSR a každodenný život* (názov predposlednej kapitoly) bol poznanený šokom z výmeny mýtov a symbolov na začiatku cesty od uhorského k československému povedomiu a je dokladom nezištnnej česko-moravskej pomoci východným časťiam 1. ČSR.

Kratučká posledná kapitola *Mlčiaca väčšina* podáva novátoriský pohľad na tento, v dejepisectve často zanedbávaný fenomén (snáď aj preto, že je ho ľažko nájsť v archívnych záznamoch). Vedľ väčšiny spišských Slovákov a Rusínov bola negramotná, a prežívajúc na hranici

biedy, sa riadila pragmatickou skúsenosťou osvedčeným sloganom „pasifistov“:  
*Panove sebe i tak zrobja jak oni scu...*

Autor vytrvalo – a úspešne – nástojil na nestrannosti a nepredpojatosti pri tvorbe svojej detailmi a faktami nabitej práce – obohatenej *Obrazovou prílohou* s dobovými reáliami i viac či málo známymi portrétmi. Publikácia poslúži aj ako vhodná, ba priam skvelá, učebnica regionálnej vlastivedy Spiša. Jednoznač-

ne stojí za prečítanie. Mne jej štúdium pomohlo vyriešiť otázku (ktorú sa nepatrí klásť dejinám): čo by bolo zo Slovákov keby nevznikla ČSR..., a to i z aspektu slovenských štátoprávnych reliktov: dvojramenného kríža v kráľovskej korune na zelenom tvojvrší v súčasnom štátnom znaku Maďarska a modrého klinu v štátnej vlajke Českej republiky, ktorý sa tam teraz interpretuje ako reprezentant Moravy.

Dušan Bevilaqua